

Efterord och tack

HANS ANTONSON

I NOVEMBER 2009 initierades detta bokprojekt av Akademiens chefsbibliotekarie, Lars Ljunggren. Nu, september 2012, lägger jag som redaktör sista handen vid denna bok genom att uppmärksamma de personer som på olika sätt har varit behjälpliga. Först och främst vill jag tacka Per Thunström och Lars Ljunggren vid KSLA:s bibliotek för deras energiska hjälp. Bo Berglund, VD vid AB Enaforsholm, har hjälpt till med faktauppgifter och fotografier till flera av artiklarna. Jan Johansson har korrekturläst samtliga artiklar. Fil. dr Göran Blomqvist har digitalt bearbetat fotografierna på omslaget, försätts- och efterättsidorna. Tack alla! Nedan följer olika författares tack avseende sina respektive artiklar.

ALEXANDER WILHELM BERGSTEN OCH
HANS VÄRLD, *av Nils Edling*

Tack till Helsingborgs stadsarkiv och särskilt Mia Nilsson för hjälp med klarläggandet av de båda äldre bröderna Bergstens förehanden. Faktarummet på Stockholms stadsmuseum har bistått med bilder från huvudstaden, och Anna Meister vid Prins Eugens Waldemarsudde har generöst ställt bilder till förfogande. Stort tack för hjälpen. Och Stockholms stadsarkiv har som vanligt gett god service. Dessutom har ett stort antal personer bistått med smärre upplysningar om skilda företeelser med anknytning till Bergsten, såsom hans skånska bakgrund, verksamheten i Stockholm, om firmans vidare öden och de bergstenska pristagarnas biografica. Till alla dem riktar jag ett varmt tack!

LANDSKAPET I VÄSTJÄMTLAND OCH VID
ENAFORSHOLM, *av Hans Antonson*

Tack till f.d. arkivföreståndare Gertrud Wiking vid Lantmäteriverkets forskningsarkiv; r.e antikvariern och arkeologen Anders Hansson vid Jamtli, Jämtlands läns museum, för uppgifter om fjällinventering av fornlämningar, utgrävningsresultat och för bidrag av fina illustrationer; Cissela Genetay vid Riksantikvarieämbetets kulturdataenhet; fil. dr. Karl-Johan Loorents för upplysningar om Jämtlands geologi; Hans-Arne Jönsson, tidigare vid Svalöf Weibull, samt NJF:s generalsekreterare Tord Eriksson för uppgifter om försöksodlingarna av lägderna vid Enaforsholm; Professor Björn Elfving, Institutionen för skogsskötsel, SLU, Umeå samt professor emeritus Per-Ove Bäckström för uppgifter om skogsförsöken vid Enaforsholm; Olof Holm, doktorand vid Historiska institutionen, Stockholms universitet för uppgifter om medeltida jämtländska diplom; Ann-Christine Jernberg vid kungliga Hovstaten; Per Eriksson vid KSLA för hjälp med litteratur; Fritz Jönsson samt Maria och Tore Sjölund tidigare förvaltare och jordbrukare av Enaforsholm.

BEBYGGELSEN VID ENAFORSHOLM, IGÅR,
IDAG OCH IMORGON, *av Madelaine Seberbrink, Daniel Rutgersson & Hans Antonson*

Tack till Bo Berglund och Bernt Mevik för upplysningar och fotografier.

FJÄLLBRUD OCH KURILERLÄRK, JORDGUBBAR OCH HJORTRON – OM ENAFORSHOLM, DESS ÖRTER, TRÄD OCH BUSKAR, *av Kjell Lundquist*

Tack till: Börje Lövkvist (1919–1994), professor, Institutionen för landskapsplanering - ett postumt tack för introduktionen till västra Jämtlands natur- och kulturförhållanden, för förtroendet att få arbeta vidare med trädgården och för all kunskap om trakten, floran och vegetationsförhållandena; Sven-Uno Skarp, professor, Akademiens f.d. sekreterare och professor Bruno Nilsson, Akademiens nuvarande sekreterare och VD, för det fortsatta förtroendet med ansvaret för trädgården och för Enaforsholmsärenden; Tord Eriksson, NJF:s generalsekreterare, för löpande uppgifter genom många år rörande flera olika Enaforsholmsförhållanden; Eli Larsson, Västerdalsvallen, för uppgifterna om fåbodvallens flora; Kenneth Lorentzon, Institutionen för landskapsplanering Alnarp, för donerade växter till försöksträdgården och andra platser på Holmen samt för löpande informella konsultationer; Berit Zander, Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU, för uppgifter om tidiga kurser på landskapsarkitektlinjen; Lena Löfgren Uppsäll, SFV, för hjälp med uppgifter avseende utläggning av samt arbete med den fenologiska linjen; Allan Gunnarsson, Institutionen för landskapsplanering Alnarp, SLU, för uppgifter om arbetet på den fenologiska linjen och i trädgården 1981–1982; Niklas Svanholm och Staffan Dahlén, Enaforsholmskursdeltagare 2004, för att ha ställt många illustrativa fotografier till i förfogande; Anders Arnell för fågelbestämningar; alla ledare och

deltagare på Enaforsholmskursen genom åren, för ständiga nya upptäckter, kunskaper och fjällärdom; Tim Delshammar och Camilla Andersson (1991–1993); Frida Tollerz och Karin Slättberg (1994–1996); Maria Svensson och Ulrika Persson (1997–1999); Martina Fingerros och Ulrika Hörnell-Wiberg (2000–2002); Camilla Björk och Sara Furenhed (2003–2005) för praktiskt arbete i försöksträdgården, för journalhållning och löpande redovisningar av arbete och växtutveckling; Per-Joachim-Lars förstås, som också hjälpt mig med material senare. Slutligen tackas tidigare värdparen Tore och Marie och Fritz och Erene vilka både direkt och indirekt betytt jättemycket.

LÉNSTRÖM, CARL AUGUST EMANUEL, *av Hans Antonson*

Tack till både fil. dr Göran Blomqvist för hjälp med släktforskning och till bibliotekarie Mats Berggren för hjälp med eftersökning av Lénströms publikationer.

VEGETATIONSROUTORNA PÅ ENAFORSHOLM, *av Åke Bruce & Margareta Ihse*

Tack till Gudrun och Carl Johan Lidén samt Ann-Britt Karlsson som hjälpt till med arbetet att återfinna och dokumentera rutorna.

FISKET I VÄSTRA JÄMTLAND – EN VIKTIG OCH OMSTRIDD RESURS, *av Ingemar Näslund*

Tack till Anders Dahlen, Fritz Jönsson, Stefan Magnusson och Sven Ringvall.

Bilagor

Bilaga I: Mottagare av Bergstens pris 1942–2012

År	Namn	Årtal	Titel	Institution	Specialitet	Akademi- ledamot
1942	Herman Nilsson-Ehle	1873–1949	Fil.dr, med.dr, professor	Sveriges Utsädesförening Svalöf, Lunds Universitet	Växtförädling	1912
1943	Sigurd Örsjansgård	1886–1968	Agronom, förbundssekreterare	Jordbrukare-Ungdomens Förbund	Undervisning, upplysning	
1944	Nils Berglund	1896–1968	Ingenjör, lärare	Jordbrukstekniska Föreningen	Maskin- och redskapslära	1939
1945	Hans Egnér	1896–1989	Fil.lic., laborator	Lantbrukshögskolan	Marklära	1945
1946	Manne Stenberg	1888–1946	Agronom, försöksgårdsföreståndare	Svenska Mosskulturföreningen Gisselås	Myrodling	
1947	Johan Lindberg	1892–1966	Fil.lic., avdelningsföreståndare	Sveriges Utsädesförening Svalöf	Växtförädling	1948
1948	Albin Norrgård	1888–1972	Agronom, jordbrukskonsulent	Södermanlands läns hushållningssällskap	Marklära	1951
1949	Lars-Gunnar Romell	1891–1981	Fil.dr, professor	Statens Skogsforskningsinstitut	Skoglig marklära	1945
1950	Gunnar Ekström	1891–1961	Fil.dr, statsgeolog	Statens Geologiska Undersökningar	Marklära	1941
1951	Gunnar Giöbel	1893–1977	Fil.dr, statsagronom	Statens Jordbruksförsök	Beteskultur, växtnäring	1947
1952	Ragnar Jirlow	1893–1982	Fil.dr, lektor	Västerås läroverk	Etnologi (ploghistoria)	
1953	Ewert Åberg	1909–1983	Fil.dr, laborator	Lantbrukshögskolan	Växtodling	1955
1954	Oskar Holmgren	1890–1982	Agronom, filialföreståndare	Sveriges Utsädesförening Kalmar	Växtförädling	
1954	Erik Waller	1891–1982	Agronom, föreståndare	Frökontrollanstalten Skara	Växtförädling	1948
1954	Ivar Wälstedt	1891–1978	Agronom, filialföreståndare	Hilleshög AB	Växtförädling	
1955	Karl Lundblad	1896–1959	Civilingenjör, statsagronom	Statens Jordbruksförsök	Myr- och vallodling	
1956	Yngve Andersson	1896–1961	Agronom, försöksledare	Jordbrukstekniska Institutet	Maskin- och redskapslära	1945
1957	Bo Eklund	1907–2006	Skog.dr, försöksledare	Statens Skogsforskningsinstitut	Skogsproduktion	1959
1957	Olof Langlet	1900–1997	Fil.lic., försöksledare	Statens Skogsforskningsinstitut	Skogsproduktion	1961

År	Namn	Årtal	Titel	Institution	Specialitet	Akademi- ledamot
1958	Sven A. Holmberg	1894-1981	Direktör, försöksledare	Algot Holmberg & Söner	Växtförädling (sojabönor)	
1959	Herbert Lamprecht	1889-1969	Fil.dr, försöksledare	Weibullsholms Växtförädlingsanstalt	Växtförädling	
1960	Olle Ekbohm	1892-1964	Civiljägmästare, skolföreståndare	Skogshögskolan Garpenberg	Undervisning	
1961	Lennart Wålstedt	1885-1967	Civilingenjör, lantbrukare	Wålstedts textilverkstad Dala-Floda	Husdjursavel (får)	1945
1962	Ingen utdelning					
1963	Willy Hallgren	1900-1965	Vet.med.dr, professor, försöksledare	Veterinärinrättningen i Skara	Veterinärmedicin	1958
1964	Elof Oldén	1909-1999	Trädgårdsmästare, försöksledare	Balsgårds växtförädlingsinstitution	Växtförädling (fruktträd)	
1965	Robert Olered	1920-	Fil.lic, avdelningsföreståndare	Sveriges Utsädesförening Svalöf	Växtförädling	
1966	Börje Ericson	1925-2004	Jägmästare, försöksledare	Skogshögskolan	Skogsproduktion	1981
1967	Harald A:son Moberg	1906-1990	Föreståndare, agr.dr h.c., professors namn	Statens Maskinprovningar	Maskin- och redskapslära	1949
1968	Rolf Mathlein	1904-1976	Agronom, försöksledare	Statens Växtskyddsanstalt	Växtskydd	
1969	John Söderlund	1911-1986	Civilingenjör, byråchef	Skogs- och Lantarbetsgivareföreningens Skogsbyrå	Skogsbruk (mekanisering)	1972
1970	Albert Eskeröd	1904-1987	Fil.dr, museiintendent	Nordiska Museet	Etnologi	
1971	Tore Lundström	1899-1981	Civilingenjör, överassistent	Statens Maskinprovningar	Maskin- och redskapslära	1945
1972	Ove Gustavsson	1917-2004	Rektor	Sjöarps skogsbruksskola, Blekinge	Undervisning	
1973	Gunnar Torstensson	1895-1997	Agr.dr h.c., professor em, f.d. rektor	Lantbrukshögskolan	Undervisning, Enaforsholm	1944
1974	Karl Olov Andersson	1917-1993	Agronom, direktör	Lantbrukarnas Riksförbund	Ekonomi, förvaltning	1969
1975	Börje Olsson	1912-1988	Lantmästare, direktör	Svensk Husdjurskötsel ekon. för. Hållsta	Husdjursavel	1965
1976	Carl Einar Malmberg	1914-2003	Civiljägmästare, teknisk chef	Forskningstiftelsen Skogsarbeten	Skogsbruk (mekanisering)	1976
1977	Åke Hansson	1910-2002	Fil.dr, professor	Lunds universitet	Biodling	
1978	Karl Borg	1917-	Vet.med.dr, professor	Statens Veterinärmedicinska Anstalt	Viltforskning	
1978	Ingeman Stenqvist	1920-1985	Agronom, direktör	ELMIA Jönköping	Upplysning, information	
1979	Fredrik Ebeling	1909-1982	Skog.dr, f.d. generaldirektör	Skogsstyrelsen	Skogsbruk	1956

År	Namn	Årtal	Titel	Institution	Specialitet	Akademi- ledamot
1980	Bror Tunblad	1907- 1990	Fil.mag., byrådirektör	Statens Växtskyddsanstalt	Växtskydd	
1981	Allan Bane	1914- 1997	Vet.med.dr, professor em	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Veterinärmedicin	1966
1982	Lambart von Essen	1920- 2000	Civiljägmästare, föreståndare	Svenska Jägareförbundet	Jakt och viltvård	1982
1983	Sven L. Jans- son	1919- 2000	Agr.dr, professor	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Växtnäring	1964
1984	Börje Häggström	1915- 2002	Skog.lic., byråchef	Skogsstyrelsen	Skogsvård	1961
1985	Sven Dyrendahl	1913- 2004	Vet.med.dr, professor em	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Veterinärmedicin, avel	1964
1986	Birger Isacson	1917- 1988	Lantmästare, förbund- sombudsman	Lantbrukarnas Riksför- bund, Svenska Vallföre- ningen	Vallodling, förenings- verk- samhet	1967
1987	Lars Bruun	1934-	Maskiningenjör, direktör	Bruun Konstruktion, Filipstad	Skogs- och lantbruk (mekanisering)	
1988	Sven Gesslein	1924- 2007	Agr.dr, professor, direktör	Malmöhus läns hushålln- ingssällskap	Undervisning, för- valtning	1966
1989	Hans Nömmik	1922- 1995	Agr.dr, professor	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Skogskemi	
1990	Bertil Gustaf- son	1925-	Journalist, information- sdirektör	Skogsindustrierna	Upplysning, informa- tion	
1991	Olle Norén	1921-	Ingenjör, f.d. forskning- schef	Jordbrukstekniska Instituten	Maskin- och redska- pslära	1980
1992	Olle Berglund	1924-	Agronom, f.d. programdi- rektör, agr.dr h.c.	Sveriges Radio	Upplysning, informa- tion	1995
1993	Rune Stark	1921- 2008	Lantbrukare, verkstäl- lande direktör	Väderstadsverken	Lantbruk (mekanisering)	
1994	Nils Forshed	1940-	Civiljägmästare, illustratör	fri illustratör	Upplysning, informa- tion	
1995	Olof Claesson	1921-	Agr.dr, professor em	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Husdjurslära	1969
1996	Marit Paulsen	1939-	Skriftställare	fri författare	Livsmedel, informa- tion	
1997	Bleckert Lagerfelt	1937-	Lantmästare, skogsmäs- tare	Grensholm, Skärblacka	Lantbruk (driftsfrågor)	1980
1998	Stefan Edman	1946-	Biolog, skriftställare	fri författare	Natur- och miljövård	2008
1999	Ingvar Fredric- son	1937-	Vet.med.dr, professor em	Sveriges Avels- och Häst- sportcentrum Flyinge	Hästnäring (avel, vård, bruk, sport)	1991
2000	Stefan Mattson	1948-	Stadsträdgårdsmästare	Enköpings stad	Parkvård, trädgård- skonst	
2001	Lars Kardell	1936-	Skog.dr, professor em	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Skogsvård	1983
2002	Jan Persson	1934-	Agr.dr, professor em	Sveriges Lantbruksuni- versitet	Växtnäring	1980

År	Namn	Årtal	Titel	Institution	Specialitet	Akademi- ledamot
2003	Mårten Carlsson	1936-	Professor em, f.d. rektor	Sveriges Lantbruksuniversitet	Undervisning, förvaltning	1978
2004	Lennart E. Bengtsson	1949-	Lantmästare, direktör	Wapnö AB, Holms gård	Lantbruk (driftsfrågor)	1997
2005	Jan Kjellman	1947-	Verkställande direktör	Ikea	Livsmedel, marknadsföring	
2006	Carl Piper	1946-	Lantbrukare, verkställande direktör	Högestad & Christinehofs Förv. AB	Lantbruk (ekologi, naturvård)	2004
2007	Göran Ohlsson	1943-	Lantbrukare	Odling i Balans	Lantbruk (driftsfrågor)	
2008	Torbjörn Lovang	1943- 2009	Lantbruksrådgivare	Lovang Lantbrukskonsult	Lantbruk (rådgivning, utbildning)	1989
2009	Patrik Grahn	1955-	Agr.dr, landskapsarkitekt, professor	Sveriges Lantbruksuniversitet	Miljöpsykologi (natur, hälsa)	2002
2010	Arvid Ugglå	1948-	Vetmed.dr, professor	Sveriges Lantbruksuniversitet	Veterinärmedicin (parasitologi)	1996
2011	Göte Bertilsson	1935-	Agr.dr,		Lantbruk (driftsfrågor, växtnäring)	1986
2012	Stig Lindén	1940-	Lantmästare		Lantbruk (driftsfrågor, föreningsverksamhet, ledningsfrågor)	1988

BILAGA 2: ”Det perenna sortimentet vid Enafors”

a) 1949-års lista

Bilagan sammanfattar inledningsvis Sven Gréens ”förteckning över de perenner, som nu äro under observation”, kopplad till en ritning över trädgården insänd till Kungl. Lantbruksakademien från Experimentalfältet och daterad 22 juni 1949 (KSLA:s arkiv, Gréen 1949a och Gréen 1949b.). Skissen uppstår 7 ”sängar” eller växtbäddar i trädgårdens mittparti, ”Säng 7” närmast huset och ”Säng 1” längst åt söder. Förteckningen uppstår däremot blott 5 sängar. Idag återfinns 6 friliggande växtbäddar, de fyra närmast Stora huset (i huvudsak perenner) och de två nedre (lignoser).

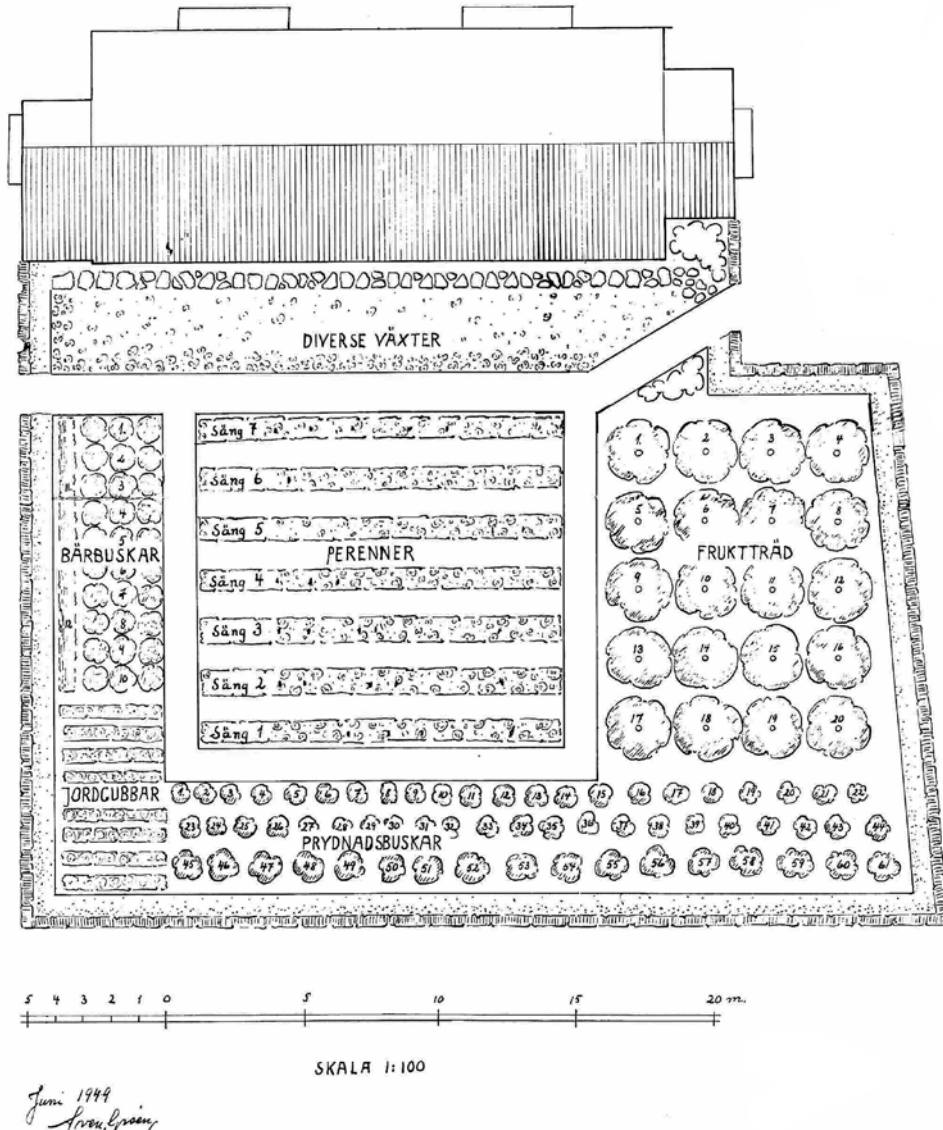
Förteckningen följer bäddarnas nummering. Aktuella namn enligt SKUD och Aldén m.fl. 1998, kommentarer av undertecknad enligt följande:

X = taxa/kollekt som förekommer i förteckningen och som återfinns i trädgården idag. Ingen återplantering har veterligen skett efter 1991, dvs. växten härrör med stor sannolikhet från Sven Gréens första planteringar och har därmed en mer än 55-årig hemortsrätt i trädgården.

- ? = taxa/kollekt som (möjligen) förekommer i förteckningen och som återfinns i trädgården idag. Återplantering kan ha skett eller introduktionen vara gjord av Börje Lövkvist. Det kan vidare handla om flera kollekt, en komplicerad taxonomi eller en felaktig namngivning. Växten kan härröra från Sven Gréens första planteringar men kräver en längre utredning för att bekräfta förhållandet.
- o = taxa/kollekt som förekommer i förteckningen och som (troligtvis) inte återfinns i trädgården idag. Historien mellan 1949 och idag är dock inte kartlagd. Växten kan ha funnits med länge, gått ut och planterats igen för att sedan åter ha gått ut, eller finnas i trädgården i dag som en följd av en dokumenterad senare plantering.

Sven Gréens förteckning uppstår 50 taxa. 12 st. av dessa taxa och kollekt förekommer med stor sannolikhet i Enaforsholms försöksträdgård ännu i dag.

TRÄDGÅRDEN VID ENAFORSHOLM

Ritning på skisspapper föreställande avsedda och genomförda planeringar i försöksträdgården, av framförallt fruktträd, perenner, prydnadsbuskar, bärbuskar och jordgubbar. (Ritning attrib. Sven Gréen, i juni 1949. KSLA:s arkiv, akt: F13 CB:3 III:1a)

Drawing done on sketching paper, showing intended and accomplished dispositions in the experimental garden, especially of fruit trees, perennials, ornamental shrubs, fruit bushes and strawberry beds. (Drawing attrib. Sven Gréen, June 1949. KSLA Archives, File F13 CB:3 III:1a).

Sven Gréens namn	Aktuellt vetenskapligt namn	Kommentar
Säng nr 1 (från vänster) [längst bort från Stora huset]		
Aster alpinus	d:o	0
Anemone silvestris	A. sylvestris	0
Euphorbia cyparissias	d:o	0
Gladiolus imbricatus	d:o	0
Sedum maximoviczi	?	?
Lilium tigrinum	L. lancifolium	0
Iris pumila	Iris Pumila-Gruppen	0
Sedum aizoon aurantiacum	S. aizoon 'Aurantiacum'	0
Inula salicina	d:o	0
Campanula glomerata	d:o	?
Trollius asiaticus	d:o	?
Säng nr 2		
Solidago virgaurea nana	S. virgaurea 'Nana'	0
Salvia ringens	d:o [troligen]0	
Lychnis chalconica	d:o	0
Centaurea montana	d:o	X
Doronicum hybrida Mad. Mason	D. (Columnae-Gruppen) 'Miss Mason' X	
Phlox maculata Alpha	P. maculata 'Alpha'	X
Veronica amethystina	?	?
Heliopsis scabra camp.	H. helianthoides	0
Erigeron spec. superbum	E. Speciosus-Gruppen cv.	0
Säng nr 3		
Primula vulgaris	Primula vulgaris	0
Phlox hybrida, Sommar.	Phlox Nana Compacta-Gruppen?	0
Geranium sanguineum album	G. sanguineum 'Album'	0
Helenium hoopesii	H. hoopesii	X
Achillea ptarmica The Pearl	A. ptarmica 'The Pearl'	?
Lupinus polyphyllus	d:o	X
Lysimachia punctata	d:o	X
Thalictrum aquilegifolium	T. aquilegifolium	X
Aquilegia hybr. Scott Elliot	A. (Cultorum-Gruppen) Mrs. Scott Elliot ?	
Primula hybr. Mrs Mac Gillavry	?	?

Sven Gréens namn	Aktuellt vetenskapligt namn	Kommentar
Säng nr 4		
Stachys olympica	S. byzantina	0
Campanula persicifolia alba	C. persicifolia 'Alba'	0
Helianthus doromoides	H. doronicoides?	0
Filipendula ulmaria fl. pl.	F. ulmaria 'Plena'	X
Delphinium hybridum	Delphinium Elatum-Gruppen	?
Saponaria officinalis	d:o	0
Iris germ. Perfection	Iris Germanica-Gruppen?	?
Hemeroallis fulva	d:o	0
Astrantia major	d:o	X
Lilium croceum	L. bulbiferum var. croceum	0
Säng nr 5 [närmast Stora huset]		
Eryngium planum	d:o	0
Betonica macrophylla	Stachys macrantha	X
Aquilegia nivea grandiflora	A. vulgaris 'Nivea'?	?
Polemonium caeruleum	d:o	X
Phlox suffruticosum Stuart	P. Carolina-sort	0
Achillea millefolium kelwayi	A. millefolium 'Kelwayi'	X
Waldsteinia geoides	d:o	0
Iris enterregna Helge	I. Intermedia-Gruppen	0
Lythrum salicaria roseum superbum	L. salicaria cv	0
Hyssopus officinalis	d:o	0

b) 1957:års redovisning

Bilagan kompletteras här med en lista över de perenner som redovisats och utvärderats av Sven Gréen i *Stora Trädgårdsboken* (1957), och som också prövats på Enaforsholm (totalt 93 olika taxa i odlingsförsöket) och som ingick i hans norrländska inventering. Perennerna med alla uppgifter återfinns i tabellen "442 perenners blomningstid, växthöjd och hårdighet Sverige runt" (Gréen 1957, framförallt s. 367, 376–395).

Redovisningen ingår i den större inventering och undersökning av landets mest odlade perenner som Gréen initierade redan 1948, innefattande 16 olika "odlingsdistrikt" i landet, med betoning på Norrland. Rapporter från mer än 200 iakttagare har här bearbetats

och samordnats. Beträffande Enaforsholm är det det egna materialet från tio års försök som redovisas (Gréen 1957, s. 373).

Listorna skiljer sig åt. 31 av de 50 perennerna i a) ovan återfinns tämligen entydigt i nedanstående lista. Någon mer kan möjligen tolkas in. Ytterligare perenner av de 62 som "fattas" kan ha planterats redan påföljande år (1950) i de två sängar (6 och 7) som ännu inte var planterade när förteckningen ovan skrevs.

Anmärkningarna av Sven Gréen (SG) uttyds sålunda: 3 = fullt hårdig, 2 = hårdig men nyckfull, 1 = mindre hårdig, 0 = absolut inte hårdig och – = dålig hårdighet eller otillräcklig prövning. Anmärkningarna av undertecknad (KL) enligt ovan.

Sven Gréens namn	Aktuellt namn	Anm. SG	Anm. KL
<i>Achillea filipendulina</i>		3	0
<i>Achillea millefolium kelwayi</i> (1949)	<i>A. millefolium</i> 'Kelwayi'	3	X
<i>Achillea ptarmica</i> fl. pl	<i>A. ptarmica</i> v. <i>multiplex</i>	3	?
<i>Aconitum cammarum</i> m. var.	<i>A. x cammarum</i> -sorter	3	?
<i>Anaphalis margaritacea</i>		2	0
<i>Anemone silvestris</i> (1949)	<i>A. sylvestris</i>	1	0
<i>Anthemis tinctoria</i>		2	0
<i>Aquilegia nivea grandiflora</i>	<i>A. vulgaris</i> 'Nivea'?	3	?
<i>Arabis caucasica</i> med var.	<i>A. caucasica</i> -sorter	2	0
<i>Aruncus silvestris</i>	<i>A. dioicus</i>	–	0
<i>Aster alpinus</i> (1949)		3	0
<i>Aster amellus</i>		1	0
<i>Aster subcoeruleus</i>	<i>A. tongolensis</i>	2	0
<i>Astrantia major</i> (1949)		3	X
<i>Bergenia crassifolia</i>		3	?
<i>Campanula carpatica</i>		3	0
<i>Campanula glomerata</i> (1949)		3	?
<i>Campanula persicifolia</i> (1949, alba)		2	0
<i>Centaurea montana</i>		3	X
<i>Cerastium Biebersteinii</i>	<i>C. biebersteinii</i>	3	?
<i>Convallaria majalis</i>		1	0
<i>Corydalis nobilis</i>		–	0
<i>Delphinium cultorum</i> (1949, <i>D. hybridum</i>) D. Belladonna-Gruppen el. Elatum-Gruppen		3	X
<i>Dianthus plumarius</i> [ev. <i>D. Plumarius</i> -Gruppen]		1	X
<i>Dicentra formosa</i>		3	0
<i>Dicentra spectabilis</i>	<i>Lamprocapnos</i> s.	1	0
<i>Digitalis purpurea</i>		–	0
<i>Doronicum excelsum</i>	<i>D. x excelsum</i>	3	?
<i>Echinops ritro</i>	<i>E. bannaticus</i>	1	0
<i>Epimedium alpinum</i>		1	0
<i>Erigeron speciosus</i> (1949)	<i>E. Speciosus</i> -gruppen	3	0
<i>Eryngium giganteum</i>		1	0
<i>Eupatorium purpureum</i>		2	0
<i>Euphorbia palustris</i>		–	0
<i>Filipendula palmata elegans</i> F. <i>palmata</i> el. F. <i>purpurea</i>		3	0
<i>Filipendula venusta</i> magn.	<i>F. rubra</i> 'Venusta'	–	0
<i>Geranium macrorrhizum</i>		1	0

Sven Gréens namn	Aktuellt namn	Anm. SG	Anm. KL
<i>Geranium sanguineum</i> (1949, album)		2	X
<i>Gladiolus imbricatus</i> (1949)		2	0
<i>Helenium autumnale</i>		1	0
<i>Helenium Hoopesi</i> (1949)	<i>H. hoopesii</i>	3	X
<i>Heliopsis scabra</i> (1949).	<i>H. helianthoides</i>	3	0
<i>Hemeroallis fulva</i> (1949)		2	0
<i>Heuchera sanguinea</i>		2	0
<i>Hyssopus officinalis</i> (1949)		2	0
<i>Iberis sempervirens</i>		1	0
<i>Inula salicina</i> (1949)		3	0
<i>Iris germanica</i> (1949, Perfection)	I. Germanica-gruppen	1	0
<i>Iris interregna</i> (1949, Helge)	I. Intermedia-Gruppen	1	0
<i>Iris pumila</i> (1949)	I. Pumila-gruppen	1	0
<i>Iris sibirica</i>		3	X
<i>Lilium candidum</i>		1	0
<i>Lilium martagon</i>		–	0
<i>Lilium regale</i>		1	0
<i>Lupinus nootkatensis</i>		3	0
<i>Lupinus polyphyllus</i> (1949)	2	X	
<i>Lysimachia clethroides</i>		2	0
<i>Lysimachia nummularia</i>		2	0
<i>Lysimachia punctata</i> (1949)		2	X
<i>Macleaya cordata</i>	<i>Macleaya c.</i>	3	0
<i>Oenothera fruticosa</i>		–	0
<i>Paeonia laticiflora</i> [sic!]		–	0
<i>Papaver orientale</i> P. bracteatum el. P. Orientale-Gruppen el. P. pseudoorientale		1	0
<i>Paradisea liliastrum</i>		1	0
<i>Phlox divaricata</i>		1	0
<i>Phlox maculata</i> (1949, Alpha)		1	X
<i>Phlox paniculata</i>		2	0
<i>Phlox suffruticosa</i> (1949, Stuart)	P. Carolina	1	0
<i>Physalis francheti</i>	P. alkekengi v. franchetii	2	0
<i>Polemonium caeruleum</i>	(1949)	3	X
<i>Potentilla atrosanguinea</i>		3	0
<i>Primula denticulata</i>		1	0
<i>Primula hybrida</i> (1949, Mrs Mac Gillavry)	?	3	?
<i>Pulmonaria angustifolia</i>		2	0
<i>Pulsatilla vulgaris</i>		–	0

Sven Gréens namn	Aktuellt namn	Anm. SG	Anm. KL
<i>Salvia ringens</i> (1949)	d:o [troligen]	–	0
<i>Saponaria officinalis</i> (1949)		2	0
<i>Saxifraga umbrosa</i>	d:o [troligen]	2	X
<i>Sedum aizoon</i> (1949, <i>aurantiacum</i>)	S. aizoon	3	0
<i>Sedum ellacombianum</i> S. <i>kamtschaticum</i> var. <i>ellacombianum</i>		2	0
<i>Sedum Ewersii</i>	S. <i>ewersii</i>	3	0
<i>Sedum maximoviczi</i> (1949)	?	3	?
<i>Sempervivum tectorum</i>		2	0
<i>Silene schafta</i>		3	0
<i>Solidago rugosa</i>		1	0
<i>Stachys grandiflora</i> (1949, <i>Betonica</i> m.) <i>Stachys macrantha</i>	3	X	
<i>Thalictrum aquilegifolium</i>		3	X
<i>Thymus serpyllum</i>		2	0
<i>Tradescantia virginiana</i> T. <i>virginiana</i> el. T. <i>Andersoniana</i> -Gruppen		1	0
<i>Trollius asiaticus</i> (1949)		3	?
<i>Verbascum phoeniceum</i>			3
<i>Viscaria vulgaris</i> spl.pl.	V. <i>vulgaris</i> 'Splendens Plena'	1	0
<i>Waldsteinia geoides</i> (1949)			3

Sven Gréens förteckning upptar som angivits 93 olika taxa. 15 st. av dessa förekommer i Enaforsholms försöksträdgård ännu i dag och härrör med stor sannolikhet från Sven Gréens odlingsförsök. Fler kan eventuellt tillkomma efter ytterligare utredning och omtolkningar. Läger man samman förteckningarna under

a) och b) ovan, utan att räkna dubbelt, hamnar det totala antalet på 17 olika perenna växter som mycket väl skulle kunna, och också troligen verkligen härrör, från försöken under 1940- och 1950-talen. Dessa diskuteras i huvudtexten.

BILAGA 3: ”Prydnadsbuskar vid Enaförsholm”

Bilaga 3 baserar sig på: A) Sven Gréens förteckning och redovisning av försöket med ”Prydnadsbuskar vid Enaförsholm” redovisat i *Stora Trädgårdsboken* (1957, s. 396–397) och B) Sven Gréens förteckning av prydnadsbuskar på ritningen (ritningarna) över trädgården, daterad 1949 (KSLA:s arkiv, Gréen 1949a och Gréen 1949b). Bokens redovisning upptar 61 olika taxa. Ritningen i original på skisspapper upptar 18 ifyllda nummer (1–7, 23–28 och 45–49) i spalten som innehåller 60 inskrivna nummer. Den andra ritningen, identisk med den förra föreligger i en ljuskopia, och är kompletterad med namn av minst två olika händer. Denna upptar 61 taxa (nr 62 saknar siffra, nr 44 är inte ifylld) varav 59 olika, som en följd av en dubblering av två, *Aronia prunifolia* och *Viburnum opulus*.

Originalritningen är daterad i juni 1949 och uppvisar rimligen vad som planterats under våren samma år. Sven Gréen uppger själv att planteringarna ägde rum 20–24 maj de olika åren. De kompletterade buskarna kan ha planterats samma år, men troligare är att de tillkommit året eller åren efter. Sammanfattningsvis ser det ut som om, utifrån handstilar och pennor att döma, som om införande av uppgifter i förteckningen skett vid fyra olika tillfällen, osagt när, nedan kallat Hand 1–4. I kolumnen för härdighet nedan betecknar 3 = fullständig härdighet, 2 = härdig men nyckfull, 1 = mindre härdig och 0 = ej odlingsvärd.

Förteckningen nedan följer redovisningen i *Stora Trädgårdsboken*. Växtens nummer i skissen anges i en anmärkningskolumn, liksom hand. Aktuella namn, utan parantes, enligt SKUD och Aldén m.fl. 1998. Kommentarer av undertecknad i likhet med bilaga 1, sålunda

X = taxa som förekommer i förteckningarna och som återfinns i trädgården idag. Ingen återplantering har skett efter 1991. Växten härrör med stor sannolikhet från Sven Gréens planteringar. För vissa av arterna är indicierna mycket starka, för andra svagare.

? = taxa som (möjligen) förekommer i förteckningen och som återfinns i trädgården idag. Återplantering kan dock ha skett senare på annan plats, möjligen av Börje Lövkvist. Det kan vidare handla om en komplicerad taxonomi eller en felaktig namngivning. Växten kan härröra från Sven Gréens första planteringar men kräver i så fall en längre utredning för att bekräfta detta förhållande.

o = taxa som förekommer i förteckningen och som inte återfinns i trädgården idag. Historien mellan 1949 och idag är dock inte kartlagd. Växten kan ha funnits med en längre tid, gått ut och planterats in igen för att sedan åter gå ut, eller finnas i trädgården i dag som en följd av en dokumenterad senare plantering.

Av bokens 61 redovisade taxa återfinns ca 15 st. av i Enaförsholms försöksträdgård idag. 10 st. kvarstår med mycket stor (eller någon mindre) sannolikhet från Gréens planteringar, ytterligare 5 är möjliga relikter från Gréens planteringar på 1940- och 1950-talen. Dessa diskuteras i huvudtexten.

OBS: Förteckningen nedan redovisar *inte* det aktuella lignosinnehållet i trädgården idag (ca 75 olika taxa), innefattande arter och sorter som planterats av Börje Lövkvist, av undertecknad och som ingår i Röbbäcksdalen/Öjebyns försökssortiment.

Nr	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Härdighet	Anmärkingar (Sven Gréen)	Anmärkning (Kjell Lundquist)
41	<i>Acer campestre</i>	navelönn	1	Ex. klarar sig 3-4 år.	0 - Hand 4
23	(<i>Amelanchier canadensis</i>) ¹ <i>A. lamarkii</i>	(häggmispel) prakthäggmispel	2	Fryser ned nästan varje vinter.	0 - Hand 1 Jfr not.
9 & 18	(<i>Aronia prunifolia</i>) <i>Aronia x prunifolia</i>	slånaronia	2	Fryser ned vissa år, andra icke.	0 - Hand 2 & 3
17	(<i>Berberis thunbergii</i>)	häckberberis	2	Fryser ned vissa år, andra icke.	0 - Hand 3
häck	<i>Caragana arborescens</i>	(sibiriskt ärträd) häckkaragan m.fl.	3	Används som häck. Utmärkt.	X Ej i 1949:s år förteckning.
58	<i>Carpinus betulus</i>	avenbok	1	Har klarat sig ett par år.	0 - Hand 3
10	<i>Chaenomeles japonica</i>	(rosenkvitten) liten rosenkvitten	1	Har blommat bra ett par år.	0 - Hand 2
57	<i>Cornus alba</i>	(videkornell) rysk kornell	2	Torkar lätt ned under sommaren.	0 - Hand 3
54	(<i>Cornus alba spaethii</i> / <i>späthii</i>) <i>C. alba 'Spaethii'</i>	-	3	Mycket vacker, vegeterar tidigt.	0 - Hand 2
3	<i>Cornus mas</i>	körsbärskornell	0	Klarar sig över en vinter, aldrig mera.	0 - Hand 1
61	<i>Corylus avellana</i>	hassel	1	Fryser varje vinter.	0 - Hand 4
12	<i>Cotoneaster adpressus</i>	mattoxbar	0	Överlever vissa vintrar.	0 - Hand 3
40	<i>Cotoneaster melanocarpus</i>	svartoxbar	2-1	Frisk ända i topparna vissa vårar.	0 - Hand 3
30	<i>Cotoneaster multiflorus</i>	flockoxbar	1	Fryser ned varje vinter.	0 - Hand 2/4 ²
53	<i>Crataegus intricata</i> ³	amerikansk hagtorn, scharlakans- hagtorn	2	Bryter sent, ofta dålig tillväxt.	? - Hand 2 Jfr not.
55 ⁴	<i>Crataegus monogyna</i>	vanlig hagtorn	1	Fryser ned varje vinter.	0 - Hand 2 Jfr not.
19	<i>Daphne mezereum</i>	tibast	2	Blommorna fryser bort nästan varje vår.	0 - Hand 3
33 ⁵	<i>Eleagnus commutata</i>	silverbuske	2	Fryser tillbaka vissa vintrar.	0 - Hand 2 Jfr not.
47	<i>Euonymus europaea</i>	benved	3	Vackert färgade grenar. Växer svagt.	0 - Hand 1
29	(<i>Forsythia intermedia</i>) <i>F. x intermedia</i>	(gullbuske) hybridforsythia	1	Klarar sig vissa vintrar men fryser alltid ned till marken.	0 - Hand 2
20	<i>Holodiscus discolor</i>	vippspirea	2	Vissa år utan skada, andra nedfrusna.	0 - Hand 4

Nr	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Här- dig- het	Anmärkningar (Sven Gréen)	Anmärkning (Kjell Lun- dquist)
42	Laburnum alpinum	(gullregn) alpgullregn	2	Skadas vissa år, andra inte. Lider ibland av sena nattfroster.	0 - Hand 4
22	Ligustrum vulgare	liguster	2	Fryser ofta ned ganska starkt.	0 - Hand 4
50	Lonicera syringantha	syrentry	2	Fryser ofta ned ganska starkt.	0 - Hand 2
32	Lonicera tatarica ⁶	rosentry	3	Hör till de bästa. Frisk upp till toppen.	? - Hand 2
5	Lonicera xylosteum	skogstry	3	Hör till de bästa. Frisk upp till toppen.	? - Hand 1
43	(Lycium hamilifolium) L. barbarum	bocktörne	1	Fryser ned till marken varje år.	0 - Hand 4
21	Mahonia aquifolium	mahonia	0	Fryser bort varje vinter.	0 - Hand 4
56	Malus baccata	(paradisäpple) bärapel	2	Fullt frisk vissa år, fryser ned andra.	0 - Hand 3
52	Malus floribunda	rosenapel	1	Fryser ned varje år.	0 - Hand 2
24	Philadelphus pubescens	schersmin	0	Dör efter en à två vintrar.	0 - Hand 1
35	Physocarpus opulifolius	smällspirea	1	Fryser ned starkt men kommer vanligen igen.	0 - Hand 3
?	Prunus padus	hägg	3	Växer starkt, blommar rikt. Utmärkt.	X - Saknas på ritningen.
14	Prunus spinosa	slån	0	Har ej klarat sig.	0 - Hand 3
13	Prunus tenella	dvärgmandel	0	Har ej klarat sig.	0 - Hand 3
15	Prunus tomentosa	(-) luddkörsbär	0	Har ej klarat sig.	0 - Hand 3
51	Rhamnus cathartica	getapel	2	Klarar sig bra vissa vintrar.	0 - Hand 2
1	Ribes alpinum	måbär	3	En av de bästa. Tidigt grön.	X - Hand 1
26	Ribes aureum	gullrips	3	En av de bästa. Bryter sent.	0 - Hand 1
28	(Rosa alba Maiden(s) blush) Rosa (Alba-Gruppen) Small Maiden's Blush	(-) jungfruros	2	Nyckfull. Blommar bra ett år, kan frysa starkt nästa.	0 - Hand 1
4	(Rosa alpina) R. pendulina	bergros	3	Otroligt kraftig, en utmärkt växt som blommar rikt.	X - Hand 1
7	Rosa hugonis	kinesisk gulros	1	Klarar sig vissa vintrar.	0 - Hand 1
2 ⁷	(Rosa centifolia muscosa) Rosa Centifolia Muscosa-Gruppen	mossros	1	Har blommat vackert men fryser ofta.	0 - Hand 1

Nr	Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Härdighet	Anmärkningar (Sven Gréen)	Anmärkning (Kjell Lundquist)
60	<i>Rosa rubiginosa</i>	äppelros	1	Fryser vanligen ned ända till marken.	0 - Hand 3
38	(<i>Rosa rubrifolia</i>) <i>R. glauca</i>	daggros	3	Tidig brytning, ofta meterlånga årsskott.	X - Hand 3
11	<i>Rosa rugosa</i>	vresros	3	Förvildade buskar, blir aldrig höga.	X - Hand 3
36	(<i>Rosa rugosa</i> Agnes) <i>Rosa</i> (Rugosa-Gruppen) 'Agnes'	rugosaros	1	Fryser vissa år.	? - Hand 3
6	(<i>Rosa rugosa</i> F.J. Grootendorst) <i>Rosa</i> (Rugosa-Gruppen) 'F. J. Grootendorst'	nejlikros	3	Fryser något vissa år. Blommar rikt.	0 - Hand 1
37	<i>Rosa rugosa</i> Hansa <i>Rosa</i> (Rugosa-Gruppen) 'Hansa'	rugosaros	3	Fryser något vissa år. Blommar rikt.	X - Hand 3
39	<i>Rubus odoratus</i>	rosenhallon	3	Gamla skott fryser alltid men massor av nya kommer varje år.	X - Hand 3
49	<i>Spiraea elatior</i> ⁸	spirea	3	En av de bästa. Bryter sent.	? - Hand 1
34	(<i>Spiraea vanhouttei</i>) <i>S. x vanhouttei</i>	(häckspirea) bukettspirea	1	Skadas ofta, svag tillväxt.	0 - Hand 3
8	<i>Sorbaria sorbifolia</i>	rönnspirea	3	Sprider sig mycket starkt. Rik blomning.	X - Hand 2
27	<i>Symphoricarpus rivularis</i>	snöbär	3	Blommar rikt, hinner aldrig sätta frukt.	0 - Hand 1
59	<i>Syringa chinensis</i>	parksyren	1	Lever men fryser ned varje år.	0 - Hand 3
48	<i>Syringa josikaea</i>	ungersk syren	3	Mycket kraftig och rikblommande.	X - hand 1
25	<i>Syringa reflexa</i>	hängsyren	1	Fryser oftast ned starkt.	0 - Hand 1
45	<i>Syringa vulgaris</i>	syren	0 ⁹	Klarar sig vissa vintrar.	0 - Hand 1
(62)	(<i>Tilia vulgaris</i>) <i>T. x europaea</i>	(lind) parklind	2	Klarar sig förvånansvärt bra.	0 - Hand 4
16	(<i>Viburnum carlesi</i>) <i>V. carlesii</i>	luktolvon	0	Går ej.	0 - Hand 3
31&46	<i>Viburnum opulus</i>	skogsolvon	2	Fryser tyvärr ofta ned.	0 - Hand 2&1

Noter

- 1 Taxonomi och nomenklatur gällande släktet *Amelanchier* är mycket komplicerad, åtminstone i det park- och trädgårdshistoriska perspektivet och användandet i Sverige. I trädgården i dag (västra delen) förekommer ett exemplar av *A. spicata* (häggmispel, blåhägg bärmispel), vilket kan vara det exemplar Gréen menar, det växer å andra sidan inte alls på samma plats.
- 2 *Cotoneaster bullatus* (Hand 2) ändrat till *C. multiflorus* (Hand 4).
- 3 Under namnet *C. coccinea* i förteckningen på ritningen.
- 4 "Crataegus mon. kermesina pl." i förteckningen. Kan tolkas som (dubbelblommande) rosenhagtorn *Crataegus x media* 'Paul's Sarlet' eller motsvarande.
- 5 Nr 33 på ritningen betecknas *Eleagnus angustifolia*.
- 6 Ändrat från *Lonicera xylosteum* (Hand 2) till *L. tatarica* (Hand 3).
- 7 "Rosa muscosa" på ritningen.
- 8 Tolkad som någon av de upprädda (blekt) rosablommande spireorna, närliggande *S. latifolia*, *S. douglasii*, *S. salicifolia*, *S. tomentosa* och deras olika hybrider, vilken också återfinns i trädgården.
- 9 *Syringa vulgaris* i god växt finns bl.a. på Fävi-ken vid Kallsjön norr om Åre.

*Bilaga 4: Växter med ursprung i Öjebyn/Röbäcksdalen
planterade i Enaforsholms försöksträdgård den 6 juni 1993*

- lyckobladsbuske (*Caragana frutex* ÖJEBYN)
 korallkornell (*Cornus alba* 'Sibirica' LULEÅ)
 skärmtry (*Lonicera involucrata* 'Baggböle') (4 st.)
 skärmtry (*Lonicera involucrata* 'Lycksele')
 schersmin (*Philadelphus* sp. 2164) (3 st.)
 jättepoppel (*Populus trichocarpa* 'Kiruna') (9st., utanför trädgården, längs
 västra sidan)
 hägg (*Prunus padus* ssp. *borealis* 'Laila')
 koreansk azalea (*Rhododendron schlippenbachii*) som inte klarade vintern,
 ersattes 1994 av *Ribes hudsonianum*
 daggros (*Rosa glauca* 'Nova')
 fylld kanelros (*Rosa majalis* 'Tornedal') (syn. 'Tornedalica')
 poppiusros (*Rosa Pimpinellifolia*-Gruppen 'Poppius')
 ros (*Rosa* sp. 2021) (3st.)
 vitpil (*Salix alba* BODEN) (5st, utanför trädgårdens staket på östra sidan)
 ullvide (*Salix lanata* 'Kvikkjokk')
 ullvide (*Salix lanata* 'Giervardo')
 vide (*Salix* sp. 'Bräkkur')
 praktspirea (*Spiraea japonica* RÖNNBERG)
 spirea (*Spiraea* sp. 2214) (3 st.)
 ungersk syren (*Syringa josikaea* 'Måttsund')
 japansk ligustersyren (*Syringa reticulata* 'Öjebyn')
 olvon (*Viburnum opulus* 'Strömsund')